

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl: 2019/1, Sayı:33, s.141-165
Journal of Süleyman Demirel University Institute of Social Sciences Year: 2019/1, Number:33, p. 141-165
Alınış /Received:11.03.2019 Kabul/Accepted: 17.04.2019 Online Yayın/ Online Published: 29.04.2019

KAYNAK GÖSTER: Aydın, T. (2019). YENİ KENTSEL SİYASET: DENİZLİ YEREL SİYASETİNİN DEVAMLILIKLARI VE KIRILMALARI. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2 (33), 141-165. Retrieved from <http://dergipark.org.tr/sbe/issue/41368/537970>

YENİ KENTSEL SİYASET: DENİZLİ YEREL SİYASETİNİN DEVAMLILIKLARI VE KIRILMALARI¹

Tolgahan AYDINER²

ÖZET

Bu çalışma, Denizli yerel siyasetinin yeniden ölçeklenme süreçlerini 1980 sonrasında seçilmiş belediye başkanlarının görev sürelerini temel olarak incelemeyi amaçlamıştır. Merkezi yönetim, yerel yönetim, milletvekilleri, iş dünyası faileri ve belediye meclisi arasında yerel çıkarları örgütleyebilecek bir birliktelik sağlama biçimi şeklinde ifade edilebilecek yerel koalisyon inşası kavramı, 1980 sonrasında görev yapan belediye başkanlarının önemli bir sorunu olarak konumlanmıştır. 2004 yerel yönetim seçimleri sonrası belediye başkanı seçilen Nihat Zeybekçi, Denizli'ye özgü bir birliktelik inşa etmeye çalışmıştır. Bu durum diğer yandan Denizli kentinin yerel siyaset deneyiminin ekonomik kalkınma idealine uygun biçimde dönüşmesini de mümkün kılmıştır. Bir başka ifadeyle, yerel düzeyde sağlanan koalisyon, kentin yerel siyaset deneyimini de yeni bir forma büründürmüştür. 1980 sonrası seçilmiş belediye başkanlarının yerel düzeyde koalisyonlar kurma konusundaki sorunları ve bu sorunun kısmen çözümü, bu çalışmanın temel sorunsalını oluşturmaktadır. Bu süreçler çalışma boyunca devamlılıklar ve kırılmalar şeklinde izah edilecektir.

***Anahtar Kelimeler:** Yeni kentsel siyaset, yerel koalisyon inşası, Denizli yerel siyaseti*

¹ Bu çalışmada Yazarın “Yerel Siyasetin Yeniden Ölçeklenmesi: Denizli Örneği” başlıklı doktora tezinden geniş ölçüde faydalanılmıştır.

² Araş. Gör. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetim Bölümü
e-mail: taydiner@pau.edu.tr, orcid.org/0000-0002-8575-1270

NEW URBAN POLITICS: CONTINUITIES AND CHANGES OF LOCAL POLITICS OF DENİZLİ

ABSTRACT

The main purpose of this study was to examine the rescaling of local politics of Denizli based on the terms of elected mayors after 1980s. The concept of local coalition building, which will be expressed as a harmony between central government, local government, deputies and municipal council, was an important problem of mayors for a long time after 1980s. Nihat Zeybekçi -the mayor of Denizli after 2004 elections- tried to create a unique unity on those actors. This also made it possible for the Denizli to rescale its experience of local politics in accordance with the ideal of economic development. In other words, the unity provided at the local level has also transformed the local politics experience into a new form. The problem of coalition building at the local level by the elected Mayors and the partial solution to this problem constitute the main aim of the study. The study will try to discuss these processes as continuities and changes.

Keywords: New urban politics, local coalition building, local politics of Denizli

1. GİRİŞ

Denizli, Anadolu Kaplanları ya da Yeni Sanayi Odakları olarak anılan Anadolu Kentleri içerisinde tarihsel bağlamda önemli bir konumda olmuştur. Özellikle dokuma tezgâhları (Özuğurlu, 2002) ile başlayan Denizli'nin tekstil serüveni (Uysal, 2013) fason üretim ağlarına dayalı (Türkün-Erendil, 2000) üretim ilişkileriyle, 1980 sonrası ihracata dayalı biçimde olgunlaşmış ve kentin yerel burjuvazisi kentsel düzeyde önemli bir pozisyona erişmiştir. Fakat diğer yandan, fason üretim ağlarına ve ucuz emek gücüne dayalı gelişen sermaye birikimi kent ekonomisini muhtemel krizlere teşne kılmış ve bu durum Denizli ekonomisini Ankara'nın desteğine ve yardımına daha bağımlı hale getirmiştir. Denizli yerel burjuvazisi, kentin ekonomik sorunlarını büyük ölçüde Turgut Özal ile kurdukları enformel ilişkilerle aşabilmiştir (Aydiner, 2019; Uysal, 2013). Bu enformel bağ bir yandan Denizli yerel burjuvazisinin ekonomik sorunlarının ancak siyaseten çözülebileceği gerçeğini kentsel düzeydeki çoğu aktöre benimsetmiş, diğer yandan da Ankara ile Özal nezdinde kurulan enformel bağ, Denizli yerel

kurumsal yapılarının olgunlaşmasını engelleyici bir nitelik taşımıştır. Bir başka ifadeyle, Denizli yerel burjuvazisi söz konusu dönemde kendi ekonomik çıkarlarını oda ve dernekler nezdinde kurumsallaştırma potansiyelini –Özal ile geliştirilen olumlu ilişkiler sonucunda- göz ardı etmiştir. Fakat Özal sonrası koalisyon hükümetleri döneminde kendilerini Ankara nezdinde yalnız ve dışlanmış hisseden Denizli sermayesi bu sorunu aşmaya yönelik çabaları 1990’lı yılların sonunda (çalışmanın ilerleyen kısımlarında ayrıntılı biçimde tartışılacak şekilde) kurumsal bir boyuta oturtmaya çalışmıştır (Aydiner, 2019).

Denizli kentinin ‘kentsel gelişim’ süreçleri de 1980 sonrasında düzensiz biçimde ilerlemiştir (Yavuzçehre, 2011). Kent, ihracata dayalı sermaye birikimiyle ekonomik bağlamda parlayan bir yıldız (Özcan, 1997) olarak lanse edilse de, kentleşmeye bağlı olarak gün yüzüne çıkan sorunlar sanayileşme ve kentleşme arasındaki rabitanın kopmasına sebep olmuştur. Bu problem, Denizli yerel siyasetinin uzunca yıllar temel gündemini oluşturmuş ve Ankara’dan hak edilen yatırımların ve desteğin hiçbir zaman alınmadığı savı (Uysal, 2013) Denizli yerel siyasetinin deneyiminde kentsel yapısal sorunları aşmaya yönelik siyasal bir biçime dönüşmüştür. Bir başka ifadeyle, Denizli’nin kentleşmeye özgü ekonomik, siyasal, idari ve toplumsal sorunlarının hangi problemlerden kaynaklandığı sorgulanmadan, Denizli yerel siyasetinin çoğu aktörü, Denizli’nin Ankara’dan hak ettiği desteği alacağına dair bazı dönemlerde açık, bazı dönemlerde örtük söylemlerde bulunmuşlardır. Böylelikle, Denizli yerel siyasetinin 1980 sonrası temel belirleyici konularından birini, Denizli – Ankara ilişkilerinin siyasal çözüme dayalı problemleri oluşturmuştur. Diğer yandan, yerel düzeyde farklı aktörleri bir araya getirememesi sorunu da (Aydiner, 2019) Denizli yerel siyasetinin temel konularından biridir. 1980 sonrasında yerel siyaset tartışmalarının kentsel problemlerin de artmasıyla önemli boyuta ulaştığı yıllarda, parti il teşkilatları nezdinde yaşanan hizipleşmeler, belediye başkanlarının parti il teşkilatları ve Denizli milletvekilleriyle uyumlu ve ortak biçime hareket edememeleri, belediye başkanlarının belediye meclislerinde çoğunluğu sağlayamamaları, iş dünyasının aktif siyasete olan mesafesinin parti

siyaseti yoluyla aşılabilmesi ve tüm meselelere bağlı olarak yerel düzeyde farklı aktörleri bir araya getirecek araçlardan yoksunluk, Denizli yerel siyasetinin bir başka yapısal sorunu olarak 2000’li yılların başına devretmiştir (Aydiner, 2019).

Yukarıda kısaca değinilen ekonomik alana ve yerel siyasal alana bağlı konuların yolu, 2000’li yılların başında iş dünyası çıkarlarının yerel siyasal alana bağlı konularla olan rabitasının artmasıyla kesişmiştir. Çalışmanın ilerleyen kısımlarında ayrıntılarıyla tartışılacağı biçimde Denizli yerel burjuvazisi bir platform çatısı altında bir araya gelerek Denizli kentinin yerel burjuvazisinin ekonomik sorunlarını Ankara nezdinde siyasal bağlamda lobi oluşturma amacıyla çözmeye gayret etmiştir. Diğer yandan, kentsel sorunların sermayenin çıkarını etkileyecek boyuta ulaşması da kentin siyasal sorunlarının bu defa sermaye mantığı bağlamında yeniden formüle edilmesinin önünü açmıştır. Böylelikle Denizli yerel siyaset deneyimi 2000’lerin başında önceki dönemlere kıyasla farklı bir süreci deneyimlemiş, iş dünyası – yerel siyaset ilişkisi, yerel burjuvazinin önderliğinde kurulan bir platformun çabasıyla aktif siyaseti dolaylı biçimde etkilemiştir. Böylelikle, yerel düzeyde koalisyonlar kuramama sorunu, iş dünyası – yerel siyaset ilişkisini dönüştürmeye yarayan çabalarla kısıtlı da olsa aşılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın temel amacı, yerel sermaye – yerel siyaset ilişkisinin Denizli özelinde hangi koşullar etrafında kesiştiğini ortaya çıkarmak ve Denizli yerel siyasetine içkin olarak ifade ettiğimiz yerel düzeyde birliktelikler kuramama sorununun nedenlerini analiz etmektedir. Denizli’nin yerel siyaset deneyiminin yeniden ölçeklenmesi Cox’un (1993) *yeni kentsel siyaset* kavramıyla açıklanacaktır. Denizli yerel siyasetinin tarihsel bağlamda öne çıkan özellikleri, 1973 – 2009 yılları arasında seçilmiş belediye başkanlarının görev dönemleri temel alınarak, devamlılıklar ve kırılmalar şeklinde izah edilecektir.

2. KAVRAMSAL ARKA PLAN

Yerel siyasetin tanımı ve içeriği hakkında genel bir uzlaşımın olmaması ve buna bağlı olarak yerel siyaset kuramları şeklinde tahakküm edici bir sınıflandırma yapmanın yönetsel olarak taşıdığı sınırlılıklar (Aydiner, 2018) yerel siyasetin algılanma biçiminin araçlarının net olarak belirlenmesini gerekli

kılmaktadır. Bu noktada Dunleavy'nin (1980) belirttiği biçimde yerel yönetim faillerinin hizmet sunma biçimleri ve buna bağlı olarak devlet aygıtının yerel düzeydeki temsilcileri yerel siyaset için önemli tartışma konularının başında gelse de, yerel kurumsal yapılar -yerel siyaset tartışmalarında- yerel yönetimlerden fazlasını ifade etmektedir. Diğer yandan kolektif tüketimin düzenlenmesi ve yönlendirilmesi gibi yerel siyasete içkin önemli bir tartışmada belirli bir mekânsal sınırın çizilmesi de olanak dışıdır. Fakat yereldeki (localities) uzlaşma süreçleri, yerel siyasetin yerel düzeydeki karar alma süreçlerini ilgilendirmesine içkindir (Dunleavy, 1980; John, 2009). Bu noktada ekonomik ve siyasal kaynakların elde edilmesi ve yönlendirilmesi hususunda hangi aktörlerin başat roller üstlendiği (Sapotichne, Jones & Wolfe: 2007: 76 - 77) yerel siyasetin temel tartışma konularından birini oluşturmaktadır.

Karar alma süreçlerinin yerel siyasetin temel tartışma konularının başında gelmesi, yerel sermaye sahiplerinin karar alma süreçlerinde ne ölçüde etkin olduğu sorusunu zaruri kılmaktadır. Her ne kadar ayrıntıları bu tartışmanın kapsamı dışında kalsa da, kentsel rejim teorisi ve büyüme ortaklıklı yaklaşımlar, iş dünyası çıkarlarının rejimler, ağlar ve koalisyonlar yoluyla inşa edildiği şeklinde hayli genelleyici bir yorumla yerel siyasal alanı değerlendirmektedir. Çoğulcu yaklaşımların da -bilinçli ya da değil- böyle bir kavramsal öneriyi kabul etmesi, yerel düzeyde gücün (*power*) elde edilmesi ve yönlendirilmesi tartışmalarını girift bir konuma getirmektedir. Çoğu ana akım tartışma gücün elde edilmesi süreçlerine atıf yapmadan büyük oranda sadece gücün kentsel ortaklıklar yoluyla nasıl paylaşıldığı sorusuna gönderme yapmaktadır (Mossberger & Stoker, 2001: 812; Stone, 2009). Bu ana akım öngörü, yerel bağımlı sermayenin siyaset üretme kapasitesinde bir noksanlık olacağını kabul etmemekte ve diğer yandan parti siyasetinin siyaset yapım sürecindeki etkisini de göz ardı etmektedir (Bassett, 1996: 548). Böylelikle yönetim tartışmalarına yapılan atıfla devlet, piyasa ve sivil toplum arasındaki ilişki düzeyi eşit olarak kabul edilmekte ve gücün bu aktörler arasında eşit biçimde dağıldığı –söylem olarak ifade edilmese de- bir niyet olarak açığa çıkarılmaktadır.

Bu yöntemsel sorunu aşmanın ilk aşaması devletin kapitalist niteliğinin yeniden ölçeklenmesi (Brenner, 2004; Jessop, 1994) tartışmalarını gündeme getirmeye ilişkindir. Yerel siyasetin önemli aşamalarından biri olan yerel siyasa yapım sürecini de etkileyen bu durum, sermaye birikim sürecinin devamlılığına bağlı biçimde iş dünyası – siyaset ilişkisini de yeniden ölçeklendirmektedir. Bu tartışmaları referans alan yaklaşımlara göre, yerel siyasal alanın dominant aktörleri olan yerel sermayedarlar, kendilerinde verili biçimde var olan bir karar verme güdüsünden değil, devletin birikim rejiminin yeniden ölçeklenmesinin yarattığı koşullardan etkilenmektedir. Böylelikle siyasal bağlamda stabil biçimde hareket etme refleksine sahip olmayan sermaye sahipleri, devletin yeniden ölçeklenmesinin biçimine bağlı olarak, yerel siyasal alana müdahil olabilmektedir. Bu noktada, yerel düzeyde karar alma süreçlerinde etkin olmak adına sermaye sahipleri iş dünyası yanlısı yerel yönetim (Bayırbağ, 2011), yerel yapılandırılmış ahenk (Halfacree, 2006: 52; Cloke & Goodwin, 1992) ve yerel koalisyon inşası (Özcan, 2000; Valler, 1995) gibi kavramların ifade ettiği biçimde, kendi aralarında devletin yönlendirdiği kaynaklara ulaşma arzusuyla birliktelikler (cooperations) kurabilmektedir. Burada önemli kavramların başında iş dünyası yanlısı yerel yönetim (Bayırbağ, 2011) gelmektedir. Parti siyasetinin aktörler için yarattığı güvensizlik ve buna bağlı olarak devlet kaynaklarına ulaşma arzusunun sermayeyi harekete geçirmesi istenci, yerel kurumsal yapıların iş dünyası yanlısı biçimde ortaklıklar kurmasını mümkün kılmaktadır. Söz konusu yönetim deneyiminin olgunlaşması esnasında da farklı amaçlara sahip yerel aktörler, yönlendirici bir siyasal aktörün çabasıyla amaçsal bir harekete (Peck & Tickell, 1995) yönelme durumuna sahiptir. Böylelikle küresel, ulusal ve yerel düzeydeki çıkarların yerel siyasal alanda kesişmesi, farklı aktörleri aynı amaç doğrultusunda hareket ettirebilmektedir.

Yerel siyasetin önemli tartışmalarından biri de yerel siyasetin doğasına (Mayer, 1994) içkindir. Devletin kapitalist niteliğine bağlı biçimde yerel ve merkez arasındaki eşgüdüm ya da zıtlık, yerelliklerin işlevini dönüştürmektedir. Bu bağlamda klasik yerel siyaset (Painter, 1991) belediyeçilik hizmetlerini temel alan

bir yerel siyaset anlayışını ön plana çıkarmaktadır. Fakat Keynezci dönemin ulus devletinin işlevinin sermaye yanlısı biçimde yeniden ölçeklenmesi yerel siyasetin işlevini de dönüştürmüştür. Artık kentlerin temel hedefi köhnediği düşünülen kentsel mekânları canlandırmak ve küresel düzeyin baskıcı kalkınma *mitini* yerel düzeye taşımak olmuştur. Böylelikle yerel siyaset, yerel yönetim faillerinin hizmet sunmasından fazlasını ifade eden ve küresel ölçeğin baskın ekonomik kalkınma idealinin yerel siyasal alanda uygulandığı yeni kentsel siyaset (Cox, 1993) formuna evrilmektedir. Çalışmanın bundan sonraki başlıkları koalisyonlar inşa etme ve yerel siyasetin biçiminin ve içeriğinin dönüşmesi tartışmalarını Denizli özelinde tartışacaktır.

3. EKONOMİ-SİYASET İLİŞKİSİNİN YENİDEN ÖLÇEKLENMESİNE DOĞRU: DENİZLİ YEREL SİYASETİNİN ÖNE ÇIKAN ÖZELLİKLERİ

Denizli, literatürde Anadolu kaplanları (Filiztekin & Tunalı, 1999) ya da yeni sanayi odakları (Pamuk, 2008) olarak anılan ve 1980 sonrası ihracata dayalı sermaye birikim koşulları sonucundaki sanayileşme atılımlarıyla bu sıfatları almış bir kenttir. Sermaye birikimi bağlamında ilk ciddi atılımı 1970’lerde kalkınmada öncelikli yöreler kapsamına alınması ve yurtdışından işçilerin sermaye aktarımlarıyla kurulan işçi şirketlerinin kurulmasıyla sağlayan Denizli’de (Işık & Pınarcıoğlu, 1996; Uysal, 2013), Ankara bürokrasisinin ve merkezi hükümetin vergi indirimi ve teşviklerle sermaye birikimine olan katkısı, ilk defa bu dönemde ciddi ölçüde hissedilmiştir.

Yerel siyasal alanda da, 1973 yerel yönetim sonuçlarından sonra CHP’li belediye başkanı Hasan Gönüllü, 1980 Darbesi’ne kadar belediye başkanlığı görevini üstlenmiş ve yereldeki ilk ciddi mücadele ve gerilimler bu dönemde ortaya çıkmıştır. Belediyenin kısıtlı kaynakları, belediye meclisinin parçalı yapısı, Gönüllü ile CHP milletvekilleri arasında birlikteliğin sağlanamaması (Gönüllü, 2016) çalışmanın ilerleyen kısımlarında da ayrıntılarıyla tartışılacak olan Denizli yerel siyasal alanında yerel koalisyonların (Valler, 1995) kurulamamasının dönemsel olarak ilk önemli örneğini oluşturmaktadır. Ankara’nın sermaye birikimindeki önemi kadar, kente kamusal hizmetlerin getirilmesinde de merkezi yönetimin ne

denli hayati olduğu yine 1970'lerde Pamukkale Üniversitesi'ni kurma girişimiyle anlaşılmıştır (Gönüllü, 2016; Uysal, 2013). 1980 Darbesi'ne takılan bu ilk girişim, yerel siyasal alandaki aktörleri bir araya getirip, lobi faaliyeti oluşturulma sürecinin bir vakıf aracılığıyla yürütülmesini olanaklı kılmış; fakat devamlılık ve sürdürülebilirlik açısından bu girişim sonuçsuz kalmıştır.

1980'ler devlet ve sermaye ilişkilerinin Denizli nezdinde yeniden ölçeklendiği yıllardır. Giriş paragrafında da belirtildiği şekliyle, 1980 sonrası Türkiye'nin deneyimlediği yeni sermaye birikimi, Denizli'nin dokumacılık sektöründeki tarihsel deneyimi ve ucuz iş gücü potansiyeliyle birleşerek (Türkün-Erendil, 2000), Denizli'nin Anadolu'nun parlayan yıldızı olarak (Özcan, 1999) lanse edilmesini sağlamıştır. Fakat bu yeni birikim stratejisi, Denizli'nin Ankara'ya olan bağımlılığını azaltmamıştır. Tersine, fason üretim ilişkileri ve üretimde standartlaşmadan kaynaklanan krizler, Denizli ekonomisini daha kırılgan bir yapıya büründürmüş (Türkün-Erendil, 2000; Özaslan, 2005) ve sermaye, kriz dönemlerinde Ankara'nın desteğine daha fazla ihtiyaç duymaya başlamıştır.

İhracata dayalı sermaye birikiminin olgunlaşma süreci, Denizli sermayesinin Turgut Özal ile enformel ilişkilerini kuvvetlendirmiştir. Denizli'nin Özal döneminde büyüyen sermaye sahipleri, kendileriyle yapılan mülakatların büyük çoğunluğunda Özal'a ve ANAP'lı yıllara duydukları minneti ve saygıyı ifade etmektedir (Uysal, 2013). Buna karşın Turgut Özal da Denizli'yi ihracata dayalı ekonomik kalkınma idealinde bir rol model kent olarak benimsemiş ve söz konusu mülakatlarda sermaye sahipleri, Özal'ın bireysel olarak da kendilerini birçok konuda desteklediklerini belirtmişlerdir. Özal Hükümetlerinin ihracata dayalı sermaye birikiminin yasal yollarını kolaylaştırıcı tutumu ve Özal'ın iş bitirici (Peck & Tickell, 1995) bir lider vasfı göstermesi de sermaye sahipleri tarafından takdirle karşılanmıştır (Aydiner, 2019).

Özal ile kurulan bu kuvvetli bağa rağmen Denizli sermayesi büyük ölçüde aktif siyasete mesafeli yaklaşmıştır (Uysal, 2013). Tarihsel süreçte parti siyasetinin sermaye açısından güvenilir bir yol olmama durumu (Bayırbağ, 2011) Denizli için de geçerli olmuş

ve çoğu sermaye sahibi Özal'a duydukları sevgiye karşın aktif siyaset içinde yer almaktan çeşitli gerekçelerle geri durmuştur. Fakat daha da ilginç olan nokta, Özal'la kurulan bağ sermaye sahiplerini siyaseten güçlendirmiş ve aktif siyasetin içinde yer almasalar da iş dünyasının önde gelen temsilcileri siyaseten kuvvetli bir pozisyonda varlık bulabilmiştir. Bir başka ifadeyle, Özal'ın siyasi nüfuzunun yarattığı güven, Özal ile ilişki kurma becerisi gösteren sermaye sahiplerinin siyaseten güçlü bir konuma oturtmuştur. Böylelikle Özal ile kurulan enformel bağ, Ankara nezdinde yaşanan sorunların çözümü için önemli bir araç olmuş ve Denizli sermayesi, odalar ve dernekler nezdindeki çıkar örgütlerinin siyasi araç olarak kullanılması süreçlerini deneyimleyememiştir.

Denizli yerel siyasal alanında, 1984 yerel yönetim seçimlerinden başlayıp 2000'li yılların başına kadar devam eden süreçte merkezi hükümetin ve bürokrasinin, kentsel kamusal hizmetler, altyapı projeleri ve idari parçalanmanın azaltılması süreçlerindeki önemi, farklı aktörler nezdinde ifade edilmiştir. Bu yıllarda belediye başkanları, belediye meclisinde çoğunluğu sağlayamamış, parti içi mücadelelerle uğraşmak zorunda kalmış ve muhalefet partisinden olmaları nedeniyle³ merkezi yönetimden kaynak aktarımı konusunda engellerle karşılaşmışlardır. Diğer yandan sanayileşmeyle birlikte artan göç Denizli kentinde altyapı, konut, ulaşım gibi temel belediyeçilik hizmetlerini de önemli bir sorun haline getirmiştir. Özellikle çarpık kentleşmenin kentin imajına olan zararı da Denizli'de muhalefette bulunan siyasetçiler tarafından kuvvetle dile getirilmiş; kentin sanayileşmesi ve kentleşmesi arasında bir dengesizliğin var olduğu iddiası da yerel siyasal alanın temel tartışma konularını oluşturmuştur. Çalışmanın bundan sonraki başlıkları söz konusu süreçleri belediye başkanları nezdinde öne çıkan tartışmalar nezdinde ele almaya çalışacaktır.

3.1. Merkez Sağda Birliktelik: Ziya Tıkıroğlu Dönemi (1984 – 1989)

1980 Darbesiyle birlikte 1973 – 1980 yılları arasında toplumcu belediyeçilik deneyiminin Denizli kenti özelinde sona

³ Bu durumun istisnası Ziya Tıkıroğlu'dur.

erdiği söylenebilir. Söz konusu deneyimin bir askeri darbeye sonlanması, Denizli özelinde toplumcu belediyeçilik deneyiminin konsolide olup olmadığının siyasal, ekonomik ve toplumsal düzeyde ölçülmesini olanaksız bırakmıştır.

1980 Darbesi sonrasında Denizli'nin seçilmiş ilk belediye başkanı ANAP'lı Ziya Tıkıroğlu olmuştur. Tıkıroğlu'nun yerel siyaset deneyimi büyük ölçüde Gönüllü'nün toplumcu belediyeçilik deneyiminden ciddi bir kopuşu simgelemektedir. Bu durumun en temel göstergesini 1984 yerel yönetim seçimleri öncesinde Tıkıroğlu'nun tek sayfadan oluşan seçim beyannamesi oluşturmaktadır. Darbe sonrası siyasal atmosferi de vurgulayan biçimde toplumsal anlaşmazlıkların merkez sağın bütünleşmesiyle aşılması gerektiğini belirten Tıkıroğlu, Gönüllü döneminde siyasallaşan kentsel kamusal hizmetleri (Batuman, 2013) bu defa genel toplumsal çıkarlar bağlamında yeniden formüle etmiş ve kentsel kamusal hizmetlerin sunumunda yaşanan vurguyu hafifleterek -bir anlamda- ortadan kaldırmıştır (Aydiner, 2019). Hayli amorf, çelişkili ve yerel siyaseti ulusal siyaset karşısında yeniden pasif bir durumda konumlandıran bu söylem, dönemin yerel siyaset deneyiminin sönük ve önceki dönemlere kıyasla heyecansız havası hakkında da önemli bir fikir vermektedir (Turan, 2008). Denizli yerel siyaset deneyimi açısından bu durum önemli bir kırılmayı simgelemektedir.

Hem başlangıç hem de devamlılık olarak Ankara'dan hak edilen desteğin alınamaması durumu Tıkıroğlu döneminde de devam etmiştir. Özellikle Turgut Özal ve Denizli yerel burjuvazisi arasındaki kuvvetli bağa da referans yapıldığında, Denizli özelinde birbirlerinden kopuk biçimde ilerleyen yerel siyaset – iş dünyası ilişkilerinin daha da anlaşılabilir bir hal aldığı söylenebilir. Burada daha da ilginç olan nokta, dönemin ANAP Belediyeçiliği (Doğan, 2010) deneyiminden farklı olarak Denizli yerel burjuvazisinin çıkarları ile yerel siyasetin çıkarlarının Tıkıroğlu önderliğinde kesiş(e)memesi olmuştur. Bir başka ifadeyle, Tıkıroğlu'nun prototip bir ANAP Belediyeçiliği uygulayıcısı olmaması, kendi partilileriyle kollamacı ilişkiler yürüt(e)memesi ve kentsel kamusal hizmetleri özelleştirmeyerek bu alanı sermaye lehine dönüştür(e)memesi Tıkıroğlu deneyimini Türkiye'nin

deneyiminden koparmaktadır. Dahası, sadece yerel siyasete değil aktif siyasete de mesafeli olan Denizli yerel burjuvazisi ile Tıkıroğlu'nun yolları büyük ölçüde bir çıkar birlikteliği (*interest coalition*) etrafında kesişmemiştir. Diğer yandan Ankara'nın desteğini gerektiren altyapı ve üstyapı projelerinde yaşanan aksaklıklar da Tıkıroğlu'nun elini güçsüzleştirmiş; buna ek olarak parti il teşkilatı, kendi partisinden milletvekilleri ve genel anlamda yerel burjuvazi ile gelişen uyumsuz ilişkiler, Tıkıroğlu döneminin genel karakteristiğini oluşturmuştur. Tüm bu nedenler göz önüne alındığında Tıkıroğlu döneminde yerel koalisyon inşasının sağlanamadığı sonucuna varmak hatalı olmayacaktır (Aydiner, 2019).

3.2. Klasik Yerel Siyasetin Tıkanması: Ali Marım Dönemi (1989 – 1999)

1989 yerel yönetim seçimlerinden 1999 yerel yönetim seçimlerine kadar geçen sürede Ali Marım belediye başkanlık görevini yürütmüştür. Marım ilk seçimde SHP'den daha sonraki seçimde de CHP'den aday gösterilmiş ve Gönüllü dönemini anımsatan biçimde, merkez sağ partiler arasında yaşanan oy bölünmesinin de etkisiyle belediye başkanı seçilmiştir.

Marım'ın belediye başkanlığı sürecinin -Tıkıroğlu dönemiyle kıyaslandığında- bazı açılardan kırılmalara sahip olduğu söylenebilir. Öncelikle kısıtlı da olsa kentsel kamusal hizmetlerin sunumu yerel siyasetin önemli bir başlığı olarak yeniden konumlanmıştır. Özellikle ihracata dayalı sermaye birikiminin Denizli'yi çevre ilçelere ve diğer illere kıyasla çekim merkezi yapması, nüfusu beklenmedik ölçüde arttırmış ve bu durum kentsel kamusal hizmetlerin sunumundaki sorunları vatandaş nezdinde yeniden görünür kılmıştır. Böylelikle Gönüllü döneminde belediye başkanı tarafından siyasallaştırılmaya başlanan kentsel sorunlar bu defa Marım döneminde kent sakinleri tarafından “genel halk çıkarına dayalı kamusal meseleler” olarak yeniden formüle edilmiştir (Aydiner, 2019).

Marım'ın başkanlık yaptığı dönemde ortaya çıkan “büyükşehir tartışmaları” (Özgür, 2014) Denizli yerel siyasal alanındaki aktörlerin iştahını kabartmış ve Ankara nezdinde

sağlanacak yerel birlikteliğin söz konusu statünün elde edilmesinde önemli rol oynayacağı belirtilmiştir. Özellikle Marım bu dönemde başta Denizli milletvekilleri olmak üzere çoğu aktörle yakın ilişkiler kurarak Denizli kentinin bu statüyü elde etmesi için muazzam bir çaba harcamıştır. Diğer yandan, ANAP'lı ve DYP'li milletvekilleri de Meclis nezdinde yoğun çabalar harcayarak bu süreci desteklediklerini ifade etmişlerdir. Böylelikle, reel politik düzeyde somut ve görünür bir konsensüs kurulmasa da, büyükşehir söylemi kısıtlı bir zamanda farklı aktörleri aynı söylem etrafında bir araya getirme becerisi sağlamıştır. Bu durum Denizli yerel siyaseti için önemli bir kırılmayı simgelemektedir.

Diğer önemli aşama da Denizli kentinin kamusal mekânlarını dönüştüren projelerin hayata geçirilmeye başlanmasına ilişkindir. 1992 yılında Pamukkale Üniversitesi'nin kurulması, Çardak Havaalanı'nın sivil havacılığa açılması ve Marım'ın Denizli'nin merkezinde bulunan -şimdiki Forum Çamlık AVM'nin konumlandığı- alanda Denizli Gençlik Merkezi Projesi'ni başlatması, artan nüfusa bağımlı biçimde kamusal mekânların dönüşümünün bir zorunluluk haline getirilmesine önemli örnekler teşkil etmektedir. Kamusal mekânların dönüşümü bir yandan yerel siyasetin konularını da dönüştürmüş; kentsel kamusal hizmetlerin sunulma biçimlerinin yarattığı sorunlar, yerel siyasetin temel tartışma konularını da alevlendirmiştir.

Yukarıdaki tartışmalardan hareketle, Denizli yerel siyasetinin yaşadığı kırılmaların yanında Marım Dönemi'nin ciddi ölçüde bazı devamlılıklara sahip olduğu da söylenebilir. Öncelikle Marım, her ne kadar sosyal demokrat vaatlerle öne çıkan bir belediye başkanı olsa da, sermaye ile arasında mesafe koymamış ve çoğu mülakatında sermayenin lehine olabileceğini düşündüğü hiçbir çabadan geri kalmadığını belirtmiştir (Marım, 2018; Uysal, 2017). Bu durum, Marım açısından, sosyal demokrasinin önemli aşamalarından birini oluşturmaktadır (Marım, 2018). Fakat iş dünyası ile kurulan rabıtaya rağmen, iş dünyasının kentsel rantlara yönlendirilmemesi ya da iş dünyası ile yerel bağımlı (*local dependence*) (Cox & Mair, 1988) ilişkilerin kurulamaması, iş dünyası – yerel siyaset rabıtasının bir ihtimal dâhilinde algılanmasını bile olanaksız kılmıştır. Diğer yandan kentsel

kamusal hizmetlerin sunumunda Ankara'nın desteğinin alınması noktasında sorunlar yaşanmış ve bu sorunun en görünür kısmı, büyükşehir statüsü elde edilme tartışmalarında gözlenmiştir. Diğer yandan belediye meclisinde yaşanan muhalefet, Tıkıroğlu döneminde olduğu gibi devam etmiş ve belediye başkanları meşruiyetlerini pekiştirme ihtimali olan belediye meclisleriyle çalışmamıştır. İş dünyasının aktif siyasete olan mesafesi de hesaba katıldığında, Marım'ın Tıkıroğlu'nun yaşadığı soruna benzer biçimde yerel düzeyde birliktelikler ve konsensüsler kurma konusunda sorunlar yaşadığı söylenebilir.

3.3. Yeni Kentsel Siyasete Doğru: Ali Aygören Dönemi (1999 – 2004)

1999 yerel yönetim seçimlerinin ulusal seçimlerle aynı gün yapılması, ulusal siyasetin yerel siyaset nezdindeki etkisini kuvvetlendiren öğelere sahiptir (Çitçi vd., 2001). Bu duruma ek olarak seçime katılan parti sayısının 1994 yerel yönetim seçimlerine kıyasla bir hayli artması, siyasal bütünleşmeyi engelleyici bir nitelik taşımaktadır. Bu bağlamda, 1999 yerel yönetim seçimlerinde belediye başkanı seçilen DYP'li Ali Aygören, kırılmalar olarak ifade edeceğimiz bir dizi ekonomik ve siyasal olayın yarattığı sorunlar neticesinde görev döneminde önemli zorluklarla karşılaşmıştır.

Aygören, sadece %23 oyla belediye başkanı seçilmiştir. Gönüllü ve Marım'ın merkez sağ partilerin oy bölünmesinden faydalanarak belediye başkanı seçilmeleri durumu bu defa CHP – DSP arasındaki oy bölünmesinin Aygören lehine sonuçlanmasını sağlamıştır. Fakat bu durum, Aygören'in de (2018) belirttiği şekliyle belediye başkanının meşruiyetini azaltan bir gerçeklik yaratmaktadır. Aygören'in partisi DYP'nin belediye meclis üyeleri, seçildiği dönem itibariyle, belediye meclisinde muhalefet konumundadır. Bunun yanında DYP, 2002 milletvekili genel seçimlerine kadar muhalefette ve ardından söz konusu seçimler sonrasında da Meclis dışında kalmıştır. Böylelikle yerel düzeyde belediye meclisinin desteğini alamamak ve akabinde ulusal düzeyde iktidar gücünün dağıttığı kaynaklara uzak kalma ihtimali olan bir Partiden başkan olmak, Aygören'i doğal biçimde konsensüsler kurma konusunda daha zorlayıcı bir konuma itmiştir.

Bir başka ifadeyle, Aygören'in yerel siyasal kaynakları yönlendirme araçlarından yoksun oluşu, kendisini başka partiden milletvekilleri, belediye başkanları ve genel anlamda yerel siyasetçilerle ortak hareket etme noktasına itmiştir. Böylelikle yerel siyasal alanda birliktelikler kurma eylemi, hiç olmazsa o dönemde kuvvetli bir niyet olarak, Aygören tarafından gerçekleştirilmeye çalışılmıştır (Aygören, 2019).

Aygören döneminin bir kırılma olarak ifade edilebilecek bir başka özelliği, büyükşehir tartışmalarının biçiminin değişmesine içkindir. Bütünşehir kavramının mucidi olan Aygören (Özgür, 2008) 1990'lı yıllarda büyükşehir statüsü elde edemeyen Denizli için yeni ve özel bir yönetim biçimi öngören bir kavram üretmiştir. Bu kavram kamuoyunda ciddi biçimde tartışılmış ve 2003 yılında Denizli için çıkarılan özel bir Yasa ile medyada oldukça alevlenmiştir. Dönemin Cumhurbaşkanı tarafından veto edilen Yasa, Denizli kentinde birçok tartışmaya neden olmuş ve yerel siyasal alanda birliktelik sağlayamama sorununun bu Yasanın kanunlaşmasını engellediği öne sürülmüştür (Marım, 2003).

Aygören'in başkanlık yaptığı dönemin en ciddi kırılması Denizli, Sanayici, Tüccar ve İş Adamları Platformu'nun (Denizli Platformu) kurulması olmuştur. Hukuksal bir zemine sahip olmayan ve Denizli iş dünyası dernekleri tarafından kurulan bu Platform, iş dünyasının aktif siyaseti yönlendirme çabası olarak düşünülebilir. Özellikle 1990'lı yılların sonunda deneyimlenen ekonomik krizin (Türkün-Erendil, 2000) yıkıcı sonuçlarının sermaye nezdinde önemli biçimde hissedilmesi, Turgut Özal ile Denizli sermayesi arasındaki oluşan enformel bağın 1990'lı yıllarla birlikte kaybolması -akabinde Denizli sermayesinin Ankara karşısında yaşadığı dışlanmışlık ve yalnızlık hissi-, devlet teşviklerinden mahrumiyet, Denizli'nin Ankara'dan hak ettiği desteği alamadığı mitinin bu defa sermaye sahipleri tarafından ciddi biçimde dile getirilmesi ve Denizli Ticaret Odası (DTO) önderliğinde Ankara'da Denizli Vakfı isimli bir derneğin lobi faaliyetlerini yürütmek için kurulması, Platform'un oluşumuna giden başlıca süreçler olarak nitelendirilebilir (Aydiner, 2019; Yavuzçehre & Özgür, 2016). Söz konusu Platform başta 2002 milletvekili genel seçimleri olmak üzere aktif siyaseti yönlendirme

girişiminde bulunarak Denizli yerel siyaset deneyimime içkin olarak lanse ettiğimiz iş dünyası – siyaset ilişkisi arasındaki rabitanın kopukluğunu bu defa tersine çevirmiştir. Yayınladıkları bildirimlerle başta milletvekilleri profilleri olmak üzere çoğu konuda belirleyici ve başat bir rol üstlenmek isteyen iş dünyası temsilcileri, yerel burjuvazinin aktif siyasetin içinde yer alması gerektiğini farklı mecralarda birçok defa dile getirmiştir (Aydiner, 2019). 2004 yerel yönetim seçimleri öncesi Platform'un düzenlediği bir etkinlikte belediye başkan adaylarının kendi projelerini anlatması ve bu durumun kamuoyunda ciddi yankı bulması, iş dünyasının aktif yerel siyasete olan müdahalesinin önemli bir örneği olarak gösterilebilir. Diğer yandan Platform'un kurucu üyelerinden, Denizli MÜSİAD'ın mevcut dönemki İl Başkanı Şahin Tin'in 2003 yılında AK Parti İl Başkanı olması ve akabinde Platform'un bir dönem sözcülüğünü de üstlenen Nihat Zeybekçi'nin 2004 yılında AK Parti'den belediye başkan adayı olması ve belediye başkanı seçilmesi, Platform'un yerel siyasete dolaylı etkileri olarak nitelendirilebilir (Aydiner, 2019).

Aygören'in başkanlık döneminde, iş dünyası – yerel siyaset ilişkisinin bir başka önemli biçimi de yerel siyasal sorunların bu defa iş dünyası çıkarlarıyla birlikte yeniden formüle edilmesine içkindir. Platform, sermaye çıkarını dolaylı ya da direkt etkilediğini hissettiği çoğu konuda, kamuoyunda keskin bir görüş belirtmiş ve söz konusu sorunların çözümü için yerel siyasal alandaki aktörleri bir araya getirmeye çalışmıştır. Özellikle Platform'un aktif olduğu ilk dönemlerde Ankara bürokrasisinden gelen ve yerel sorunları formüle etmekte kabiliyetli olduğunu düşündükleri dönemin Pamukkale Üniversitesi Rektörü Hasan Kazdağlı'yı olağan toplantılarına çağırmaları, bu durumun önemli bir göstergesidir. Bütünşehir tartışmaları, havayolu – demiryolu ulaşımı, Denizli milletvekillerini takip ve izleme komisyonlarının kurulması, Denizli'nin kentleşme sorunlarının çözümü gibi birçok konu Platform'un önemli gündem maddelerini oluşturmaktadır. Denizli Platformu vasıtasıyla, Denizli yerel sorunlarının sermaye çıkarlarını da gözetecek biçimde yeniden düzenlenmesi önemli bir kırılmayı simgelemektedir (Aydiner, 2019).

Aygören dönemi, yukarıdaki tartışmalar dikkate alındığında, önceki yerel siyaset deneyiminden önemli bir kopuşu simgelemektedir. Fakat yine de, kentsel kamusal hizmet temelli bazı sorunların yarattığı gerilimler, Aygören'in başkanlık yaptığı dönemde de kentin yerel siyaset deneyimine içkin sorunların *devamlılık* şeklinde ilerlediği ve engellenemediği konusunda önemli fikirler vermektedir. Bu durumun başında, kentsel üstyapı ve altyapı projelerinin tamamlanmasında yaşanan sorunlar gelmektedir. Özellikle Ankara'dan kente kaynak aktarımı noktasında sorunlar yaşayan Aygören, bu sorunu aşmak için önemli ölçüde çaba sarf etmiş fakat ulusal ve yerel düzeyde *muhalefette sıkışıp kalma* durumu Aygören'in bu açmazı aşabilmesine ket vurmuştur. Diğer bir sorun da sermayeyi kentsel rantlara yönlendir(e)memeye ilişkindir. Özellikle Denizli Gençlik Merkezi Projesi'nin alışveriş merkezine dönüştürülmesi konusunda⁴ Aygören çok ciddi çaba göstermiş; fakat Denizli sermayesi bu konuda gerekli özveriye göstermemiştir. Belediye meclisinde çoğunluğu elde edememe sorunu Gençlik Merkezi Projesi'nin alışveriş merkezine dönüştürülmesi sürecinde de kendini hissettirmiş; yatırımcı firmayla anlaşma sağlayan Aygören, bu defa kararı Meclisten geçirememiştir (Yavuzçehre & Özgür, 2010). Söz konusu Projenin tamamlanamamasına ek olarak yine kentsel kamusal hizmetlere dönük gerçekleştirilmesi planlanan, başta toplu konut projeleri olmak üzere, çoğu üstyapı projesinin sonlandırılmadan atıl biçimde sonraki döneme devretmesi, Aygören döneminin hem önemli bir sorunu hem de Denizli yerel siyaseti açısından önemli bir devamlılıktır. Böylelikle Tıkıroğlu ve Marım'ın ciddi biçimde yaşadığı koalisyonlar inşa edememe sorunu, Aygören döneminde de devam etmiştir. Aslında Aygören, bu sorunu aşmaya yönelik önemli girişimler de bulunmuş fakat kente gerekli kaynakları getirecek kurumsal yapıların ve araçların eksikliği ve buna ek olarak Denizli kentinin kentsel sorunlarını Ankara nezdinde çözebilecek yapıların var olmaması, Aygören'in hizmet üretme kapasitesini olumsuz biçimde etkilemiştir.

3.4. Yeni Kentsel Siyasetin Oluşumu: Nihat Zeybekçi Dönemi (2004 – 2009)

⁴ Bu konunun ayrıntılı tartışması için Yavuzçehre & Özgür (2010) incelenebilir.

Denizli kentinin yerel siyaset deneyiminin dönüşümünün en önemli aktörü Nihat Zeybekçi olmuştur. Zeybekçi bir yandan kentin kronik bir sorunu olarak ifade ettiğimiz yerel bağımlı failler (*local dependent agents*) arasında birliktelikler kurma sorununu büyük oranda aşmış; diğer yandan da Ankara'nın kaynaklarını kente yönlendirme hususunda da önceki dönemlere kıyasla önemli bir aşama kat etmiştir. Bu iki durumun yarattığı sonuç, Denizli'nin yerel siyaset deneyiminin yeniden ölçeklenmesine (Brenner, 2004) sebep olmuş ve iş dünyası – yerel siyaset ilişkisi 1990'lı yıllara kıyasla yeni bir konum almıştır.

AK Parti iktidarının ilk yerel seçimi olan 2004 yerel yönetim seçimleri, tek parti iktidarının konsolide olmamasından dolayı merkezin yereldeki kontrolünü daha yüksek düzeyde tutmak istediği bir dönem olarak nitelendirilebilir (Savaşkan, 2017). Bu noktadan hareketle de, AK Parti merkez yönetimi, seçimlerde aday olmayacağını ısrarla vurgulamasına rağmen, Zeybekçi'yi belediye başkan adayı göstermiştir. Bu durum AK Parti İl Teşkilatı ve milletvekilleri arasında büyük bir tepkiye neden olmuş ve kamuoyu merkezden verilen bu kararın yarattığı tepkiyle çalkalanmıştır. Hizipleşmelere ve parti içi çatlaklara teşne olan Denizli yerel siyasetinde kaos yaratma potansiyeline sahip bu siyasal müdahale, Zeybekçi tarafından kısa sürede aşılmıştır. Temayül yoklamasına giren ve aday adayı olan diğer partililerle ortak bir basın toplantısı düzenleyen Zeybekçi, parti il teşkilatıyla arasında herhangi bir sorun olmadığını –ya da sorunun gün yüzüne çıkartılmayacağını– bu şekilde ifade etmiştir (Zeybekçi, 2003). Belediye başkanlarının parti teşkilatlarıyla yaşadıkları sorunlar göz önüne alındığında, Zeybekçi yönetiminin, parti içi hizipleşmelere izin verilmeyeceği algısını yarattığını söylemek hatalı olmayacaktır (Aydiner, 2019).

İktidarın tek bir parti tarafından idare edilmesinin yarattığı ılımlı siyasal ortam iddiası (Wood, Valler & North, 1998) Denizli için de geçerli olmuş ve Zeybekçi, 2004 yerel yönetim seçimlerinden üstün bir zaferle ayrılarak belediye başkanı seçilmiştir. 1970'li yıllardan itibaren mimar ve mühendis kökenli belediye başkanlarıyla yönetilen Denizli'de ilk defa iş dünyası kökenli bir siyasetçi belediyenin başına geçmiştir. Özellikle koalisyon döneminde kente kaynak aktarımı noktasında yaşanan

sorunlardan dolayı temel kentsel kamusal hizmetlerin sunumunda yaşanan sorunlar ve geçmiş dönemlerde bitirilemeyip atıl biçimde Zeybekçi dönemine devreden büyük ölçekli kentsel projeler dönemin temel kentsel sorunlarını oluşturmaktadır. Zeybekçi döneminde önemli kentsel kamusal mekânlar AVM'ye dönüştürülmüş, temel belediyeçilik hizmetleri ilk defa özelleştirilmiş, kentsel dönüşüm projeleri başlatılmış ve Aygören döneminde Cumhurbaşkanı tarafından veto edilen bütünşehir statüsü söz konusu dönemde hayata geçirilmiştir. Bu bağlamda Zeybekçi döneminin en dikkat çeken yönü geçmiş dönemde farklı gerekçelerle bitirilemeyen kentsel projelerin kısa dönemde hayata geçirilmesi olmuştur. Zeybekçi'nin yerel siyasal alanı görünür biçimde dönüştürdüğü bu yeni deneyim, birbirinden farklı aktörleri benzer motivasyonlarla harekete geçirebilmesiyle mümkün olmuştur.

Yukarıda ifade edilen durumu, belediye meclisinde sağlanan çoğunluk tutarlı biçimde desteklemektedir. Zeybekçi'nin karar alma süreçlerini hızlandıran ve destekleyen belediye meclisi, özellikle Denizli Gençlik Merkezi atıl sahasının Forum Çamlık AVM'ye dönüştürülmesi sürecinde etkisini hissettirmiştir. Meclisin aldığı kararla söz konusu alanı AVM'ye dönüştürmek isteyen Zeybekçi, kamuoyunda oluşan tepkilere karşın, söz konusu alanın AVM'ye dönüştürülmesi hususunda çok keskin bir duruş göstermiş, Aygören'in elinde mevcut olmayan meclis çoğunluğu, Zeybekçi'nin elini kuvvetlendirmiştir (Yavuzçehre & Özgür, 2010). Böylelikle Zeybekçi'yi yerel siyaset deneyiminde başat kılan en önemli etkenin başında, belediye meclisinde sağlanan çoğunluk gelmektedir. Diğer yandan iş dünyası ile de yakın ve kuvvetli bir ilişki kuran Zeybekçi, Denizli Platformu'nun isteklerini büyük ölçüde göz önünde bulundurmuş ve sermayenin yeniden formüle ettiği kentsel sorunların çözümü için de önemli çaba harcamıştır. Platform'un önerdiği çözüm önerilerinin ne kadarının hayata geçirilebildiği muallakta kalsa da, Denizli Belediye Başkanı'nın sermayenin isteklerinin gerçekleşmesi hususunda gösterdiği çabanın yerel siyasal alanda önemli bir özgüven yarattığı ifade edilebilir. Diğer yandan Ankara'nın desteğinin ve yönlendirmesinin gerektiği konularda Zeybekçi önemli bir çaba

harcamış ve merkezi yönetim – yerel yönetim uyumunu, olumlu biçimde kullanabilmiştir. Söz konusu dönemde önemli üstyapı projeleri hayata geçirilirken, diğer yandan da temel belediyecilik hizmetlerinin çoğunun özelleştirmelerle sunulmaya başlanmasıyla da kentsel kamusal hizmet sunumu, Denizli yerel siyasetinin temel sorunu olmaktan çıkmıştır. Böylelikle bu deneyim, uzunca bir dönemden sonra iktidardaki partinin desteğini alabilen belediye yönetimini, sorun çözme noktasında önemli bir fail haline getirmiştir. Zeybekçi'nin ulusal ve yerel düzeydeki çoğu aktörle ortak hareket edebilmesi ve kentin çıkarlarını bu aktörler bağlamında yeniden formüle etme becerisi gösterebilmesi, kuramsal arka planda ifade edilen yerel yapılandırılmış ahengin (Halfacree, 2006) Denizli özelinde ortaya çıkmasına önemli bir örnek teşkil etmiştir. Bir başka ifadeyle, önceki dönem belediye başkanlarının da yoğun biçimde çaba harcadığı kente kaynak aktarımı problemi, Zeybekçi tarafından merkez ve yerel arasındaki uyumla önemli ölçüde aşılmış; bunun yanında yerel bağımlı failer arasında da ortak çıkara dönük kendiliğinden bir uzlaşma ortamı yaratılabilmektedir. Böylelikle yerel düzeyde sağlanan bu uzlaşma, kentin siyaset deneyimi de yeni bir forma evrilmiştir. Bu yeni formun yeni kentsel siyaset (Cox, 1993) olarak ifade edilmesi, yerel siyasetin, yerel yönetim failinin bir amacı olarak, yerel ekonomik kalkınmayı hedef haline getirmesine ilişkindir. Başta kentin imajı olmak üzere kentsel kamusal hizmetlerin özelleştirilmesi ve atıl kentsel projelerin sermaye yanlısı biçimde hayata geçirilmesi, yerel siyasetin doğası (Mayer, 1994) olarak ifade edilen yerel siyasetin formunun kentsel kamusal hizmetlerle sınırlı olmasından çok daha aşkın ve genelleyici bir gerçekliğe işaret etmektedir. Kalkınma ideallerinin kentsel kamusal hizmet sunumunu aşarak, yerel siyasal alanın tahakküm edici bir nesnesi haline dönüşmesi, yerel siyasetin temel tartışma konularını belediyecilik hizmetlerinin formel biçiminden koparmakta ve başta bütüncül statüsünün elde edilmesi tartışmaları olmak üzere tüketim uğraklarını dönüştüren alışveriş merkezleri gibi projelerin küresel düzenin gereklilikleri olduğu iddia edilen süreçleri ile uyumlu olduğu varsayılan noktalarına gönderme yapılmaktadır. Dolayısıyla yerel siyasal alan, ulusal ölçekte (coğrafi bağlamda) rabitasını kuvvetlendirirken, çoğu büyük ölçekli kentsel projenin

hayata geçirilmesi küresel ortaklı şirketlerin yerel düzeydeki etkinliğini arttırmaktadır. Dolayısıyla bu durum Weberci anlamda kullandığımız belediyecilik hizmetlerini temel alan klasik yerel siyaset anlayışından sıçramalı (*jumping*) bir kopuşu simgelemektedir. Bu *yeni kentsel siyaset deneyimi* hem Zeybekçi döneminin hem de Denizli yerel siyaset geleneğinin en önemli kırılmasıdır (Aydiner, 2019).

Politik düzeyde yaşanan bu gelişmelere karşı, Denizli yerel siyasal alanındaki kurumsal yapılar, kendi kurumsal kapasitelerini geliştirecek yerel siyasa yapım süreçlerinden uzunca bir süre önemli ölçüde uzak kalmışlardır (Özcan, 2005). Özellikle Platform'un birçok kentsel soruna aynı anda müdahil olma çabası, iş dünyasını sadece belirli amaç/amaçlar için pozisyon alabilme becerisinden yoksun bırakmış; bunun yanında sermaye, kuvvetli bir güdüyle ulusal politika yapım sürecinin ajandasına girmeyi amaçlamıştır. Böylelikle yerel siyasal alan yahut yerel siyaset, iş dünyası açısından ikincil bir öneme sahip olmuştur. Bunun yanında Zeybekçi de iş dünyası ile kollamacı ilişkiler yürütmekten kaçınmış ve iş dünyasını kentsel rantlara yönlentmemiştir. Böylelikle Denizli kentinin yerel siyaset deneyiminin evrildiği yeni sahada, yerel bağımlı iş dünyası temsilcileri önemli bir aktör olarak konumlan(a)mamıştır. Bunun sonucunda da Ankara nezdinde çözülmesi umulan kentsel ekonomik, siyasal ve idari sorunların neredeyse tamamı, yerel kurumsal yapıların sorun çözme pratiğindeki zayıflıkların devam etmesinden dolayı, sorun çözebilme kapasitesini yine *ulusal siyasal düzeydeki bireysel çabalara* bağımlı kılmıştır. Böylelikle Başbakan ya da bakan düzeyinde bir siyasal aktörle ilişki kurulmadan, salt biçimde *yerel kurumların inşa ettiği lobi faaliyetiyle yerel bağımlı bir sorunun çözümü* ihtimali, yerel siyasal alanda yaratılan birlikteliğe karşın mümkün olmamıştır. 1980'lerden 2000'li yıllara akseden yerel düzeyde kentsel ölçekli sorunları çözebilme sürecinin bireysel çabalara bağlı kalması gerçeğinin, yerel siyaset deneyiminin önemli bir devamlılığını oluşturduğu söylenebilir (Aydiner, 2019).

4. SONUÇ

Çalışmanın başlangıcında ifade edilen ve 1970 sonrası Denizli yerel siyaset geleneğine aksetmiş olan yerel düzeyde

koalisyonlar kurma sorunu (Özcan, 2000) 2004 yerel yönetim seçimleri sonrasında kısmen aşılabılmıştır. Sanayileşme ve kentleşme arasındaki rabitanın kopukluğu, 1990'ların sonunda kentsel kamusal hizmetlerin yarattığı sorunları yerel siyasetin temel gündemine taşımıştır. Diğer yandan, söz konusu dönemde iş dünyasının enformel biçimde aktif siyaseti yönlendirme çabalarıyla da yerel siyasal alanın içeriği yeniden ölçeklenmiştir. Böylelikle yerel siyasal sorunların iş dünyası tarafından tekrardan formüle edilmesi ve iş dünyasından gelen bir siyasetçinin belediye başkanı olması, Denizli yerel siyasetinde önemli bir kırılmayı ifade etmektedir.

Denizli'nin yerel düzeyde koalisyonlar kurabilme becerisini kazanması büyük ölçüde merkez sağın dağınık yapısını toparlayan tek parti iktidarı ile mümkün olmuştur. Merkez – yerel ilişkisi bakımından böyle bir birlikteliğin sağlanmasının büyük ölçüde merkezin yerel üzerindeki tahakkümüyle ve etkisiyle ilişkilendirilebilir. Ulusal ve yerel siyasetin yeni bir form içinde dönüştüğü 2000'lerin başında ulusal siyasetin ajandasına dahil olmak isteyen iş dünyasının bu dönüşümü doğru biçimde okuduğunu söylemek de hatalı olmayacaktır.

Tüm bu çabalara karşın Denizli yerel siyasal alanının kurumsal kapasitesindeki zayıflıkların (Özaslan, 2005) 2004 sonrası aşıldığını söylemek olanaklı değildir. Denizli yerel siyasal alanının 1990'lar boyunca rekabetten oldukça uzak kalması, yerel kurumsal faillerin mücadele kapasitelerini de olumsuz etkilemiş ve iş dünyasının Platform nezdinde bir araya geldiği dönemde, Platform'un rekabet edebileceği herhangi bir yerleşik kurumsal yapının var olmaması, Platform'un politik çabalarını güçsüzleştirmiştir. Bir başka ifadeyle, iş dünyasının ilişki kurmak isteyeceği güçlü bir yerel siyasal kurumsal yapının 1990'lı yıllar boyunca ortaya çıkmaması, yerel koalisyon inşasını bireysel düzeyde siyasi ilişkilere tekrardan bağımlı kılmıştır. Böylelikle Özallı yıllardaki iş dünyası – siyaset ilişkisinin yeni biçimi bu defa dönemin belediye başkanı Nihat Zeybekçi özelinde, iş dünyasından gelen siyasetçiyle aşılmıştır. Siyasi rekabetin yerel siyasal alanın kendi dinamikleriyle oluşmaması, yerel siyaseti formel biçimde ekonomik kalkınma idealine entegre etmiş; fakat yerel kurumsal

yapıların rekabete kapalı doğaları, Denizli özelinde yönetim yerine siyasetin başatlığını hakim kılmıştır. Bu bağlamda Denizli'nin yeni kentsel siyaset deneyimini *iş dünyası yanlısı yerel siyaset* kavramıyla açıklanabilir (Aydiner, 2019).

KAYNAKÇA

- AYGÖREN, A. (2018). (Denizli Eski Belediye Başkanı), 1999-2004 Yılları Arası Denizli Yerel Siyaseti Üzerine Yapılan Sözlü Görüşme.
- AYDINER, T. (2019). Yerel Siyasetin Yeniden Ölçeklenmesi: Denizli Örneği, (Basılmamış Doktora Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD, Denizli.
- BATUMAN, B. (2013). "70'ler: Siyasetin Odağındaki Kent, Kentin Odağındaki Siyaset", *Toplum ve Bilim*, 127, 68 – 87.
- BASSETT, K. (1996). "Partnerships, Business Elites and Urban Politics: New Forms of Governance in an English City?", *Urban Studies*, 33 (3), 539-555.
- BAYIRBAĞ, M. K. (2011). "Pro-Business Local Governance and (Local) Business Associations: The Case of Gaziantep", *Business & Politics*, 13 (4), 1-39.
- BRENNER, N. (2004). *New State Spaces: Urban Governance and the Rescaling of Statehood*, Oxford University Press.
- CLOKE, P. & GOODWIN, M. (1992). "Conceptualizing Countryside Change: From Post-Fordism to Rural Structured Coherence", *Transactions of the Institute of British Geographers*, 321-336.
- COX, K. R. (1993). "The Local and the Global in the New Urban Politics: a Critical View", *Environment and Planning D: Society and Space*, 11 (4), 433 - 448.
- ÇİTÇİ, O., AKBULUT, Ö. Ö., BAYRAMOĞLU, S., ŞENER, M., & YAYMAN, H. (2001). *Yerel Seçimler Panoraması 1963-1999*, TODAİE Yayınları. Ankara.

- DOĞAN, A. E (2005). "Neo-Liberal Belediyeciliğin Çelik Zırhı: Yerel Kalkınma." *Mülkiye Dergisi*, 29, 77-88.
- DUNLEAVY, P. (1980). *Urban Political Analysis*, The Macmillan Press Ltd.
- FİLİZTEKİN, A., & Tunalı, İ. (1999). "Anatolian tigers: Are they for real?." *New Perspectives on Turkey*, 20, 77-106.
- GÖNÜLLÜ, Hasan (2016). *Denizli Kentinin Büyük Ameliyatı (1973-1980)*, Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- HALFACREE, K. (2006). "Rural Space: Constructing a Three-Fold Architecture.", CLOKE, P., MARSDEN, T. & MOONEY, P. (ed.), *Handbook of Rural Studies*, 44-62.
- IŞIK, O. & PINARCIOĞLU, M. (1996). "Two Faces of Local Transformation: the Case of Denizli, Turkey", *City: Analysis of Urban Trends, Culture, Theory, Policy, Action*, 1 (3-4), 63-70.
- JESSOP, B. (1994). "The Transition to Post-Fordism and the Schumpeterian Workfare State", BURROWS, R.& LOADER, B. (ed.), *Towards a Post-Fordist Welfare State*, Routledge. 13-37.
- JOHN, P. (2009). "Why Study Urban Politics?", DAVIES, J. S. & IMBROSCIO, D. L. (ed.), *Theories of Urban Politics*, Second Edition, Sage Publications, Palo Alto, California, 17-24.
- MARIM, A. (2018). (Denizli Eski Belediye Başkanı), *Denizli'nin 1990'lı Yıllardaki Yerel Siyaset Deneyimi Üzerine Yapılan Sözlü Görüşme*.
- MAYER, M. (1994). "Post-Fordist City Politics", Amin, A. (ed.). *Post-Fordism: a Reader*, Blackwell Publishers Ltd, 316-337.
- MOSSBERGER, K. & STOKER, G. (2001). "The Evolution of Urban Regime Theory: The Challenge of Conceptualization", *Urban Affairs Review*, 3(6), 810 – 835.

- ÖZASLAN, M. (2005). “Küyerelleşme Sürecinin Türkiye’deki Yerel Kurumsal Yapılara Yansımaları”, ÖZGÜR, H. & KÖSECİK, M. (ed.), Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar -I: Reform, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 565-592.
- ÖZCAN, G. B. (1997) "The Rising Economic Star of the Aegean Region: Denizli.", Private View.
- ÖZCAN, G. B. (2000). "Local Economic Development, Decentralisation and Consensus Building in Turkey.", *Progress in Planning*, 54 (4), 199-278.
- ÖZGÜR, H. (2014). “Denizli Kenti ve İlinde Yönetimsel Ölçek Arayışları (1976-2014): Dört Bütünşehir (Belediyesi) Söylemi/Tasavvuru (2001-2014) ve Büyükşehir Belediyesi Statüsü (2012-2014)”, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1, Özel Sayı, 30-53.
- ÖZUGÜRLÜ, M. (2002). Anadolu’da Küresel Fabrikanın Doğuşu Yeni İşçilik Örüntülerinin Sosyolojisi, Kalkedon Yayıncılık.
- PAINTER, J. (1991). "Regulation Theory and Local Government", *Local Government Studies*, 17 (6), 23-44.
- PAMUK, Ş. (2008). "Globalization, Industrialization and Changing Politics in Turkey", *New Perspectives on Turkey*, 38, 267-273.
- PECK, J. & TICKELL, A. (1995). "Business Goes Local: Dissecting the ‘Business Agenda’ in Manchester", *International Journal of Urban and Regional Research*, 19 (1), 55-78.
- SAPOTICHNE, J., JONES, B. D. & WOLFE, M. (2007). “Is Urban Politics A Black Hole? Analyzing The Boundary Between Political Science and Urban Politics”, *Urban Affairs Review*, 43 (1), Sage Publications, 76-106.
- SAVAŞKAN, O. (2017). “2000’lerin Türkiye’sinde Yerel Yönetim Reform Süreci”, *Toplum & Bilim*, 141, 140 – 172.
- TURAN, A. E. (2008). Türkiye’de Yerel Seçimler. (24. Baskı), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- TÜRKÜN-ERENDİL, A. (2000). "Mit ve Gerçek Olarak Denizli.", *Toplum ve Bilim*, 86, 91-117.
- UYSAL, S. (2013). *Onların Hikâyesi: Denizli'nin Tekstil Serüveni*, Laodikya Yayınları.
- UYSAL, S. (2017). *Şehrin İzleri, Denizli'nin Kentleşme Serüveni*, Mavi Nefes Yayınları.
- VALLER, D. (1995). "Local Economic Strategy and Local Coalition Building", *Local Economy*, 10 (1), 33-47.
- WOOD, A., VALLER, D. & NORTH, P. (1998). "Local Business Representation and the Private Sector Role in Local Economic Policy in Britain.", *Local Economy*, 13 (1), 10-27.
- YAVUZÇEHRE, P. & ÖZGÜR, H. (2010). "Denizli'de Bir Alışveriş Merkezi Arazisinin Dönüşüm Öyküsü", 32. Dünya Şehircilik Kolokiyumu Kentsel Yeniden Yapılanma: Kazananlar, Kaybedenler Bildiri Kitabı, Cilt II, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul, 619 – 642.
- YAVUZÇEHRE, P. & ÖZGÜR, H. (2016). "İş Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları ve Odaları İşbirliğine İl Temelli Bir Örnek Olarak Denizli Platformu", *International Journal of Social Science*, 46, 209-220.
- YAVUZÇEHRE, P. (2011). *Kentsel Mekânda Değişim: Denizli, Denizli Belediyesi Kültür Yayınları*.